

RAMMEPLAN I TYSK

for lærere

10 + 10 vekttall

Fastsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet med hjemmel i § 46 nr. 2 i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler med virkning fra og med studieåret 2000/2001.

INNLEDNING

Om tysk

Norge er et lite språksamfunn, og relasjonen til Europa og verden for øvrig tilsier at det er et stort behov for gode kunnskaper i fremmedspråk. Å ha ferdigheter i minst ett fremmedspråk i tillegg til engelsk, samt gode kunnskaper om andre kulturområder enn det skandinaviske og angloamerikanske er av stor betydning i et moderne, internasjonalt orientert samfunn.

Tysk er et språk- og kulturfag som omfatter både kunnskaper og ferdigheter. I likhet med andre språkfag henter tyskfaget elementer fra flere vitenskapsfag: språk- og litteraturvitenskap, samfunns- og kulturfag. Det moderne tyskfaget legger stor vekt på kommunikasjon og språket i bruk, samtidig som kjennskap til og forståelsen av det kulturelle mangfoldet i de tyskspråklige områdene blir stadig viktigere.

I Europa har rundt 100 millioner mennesker tysk som morsmål, og tysk er det mest utbredte morsmålet i vår verdensdel. Tysk språk er innfallsport til Europas geografiske sentrum: Tyskland, Østerrike, Sveits, Liechtenstein og Luxemburg. Bl.a. i Belgia, Italia, Ungarn og Romania er tysk et minoritetsspråk. Tysk er også et svært viktig handels- og kulturspråk i forhold til alle land i Øst-Europa generelt.

Både i et historisk og i et samtidig perspektiv er det nære kontakter mellom de skandinaviske og de tysktalende land bl.a. innenfor kunst og kultur, handel, industri og reiseliv. Tyske, østerrikske og sveitsiske utdanningsinstitusjoner er også viktige studiesteder for norske studenter.

Internasjonale og globale perspektiv, forbindelser over landegrenser og mellomfolkelig kontakt preger vår hverdag i stadig større grad. Samtidig settes det fokus på det språklige og kulturelle særpreget i de ulike regioner. Dette aspektet har også gyldighet for tyskfaget: tysk er et internasjonalt språk, men samtidig står bevisstheten om det regionale mangfoldet i de tyskspråklige områdene sentralt.

Tysk i opplæringssystemet

Fram til begynnelsen av 30-årene var tysk det viktigste fremmedspråket i middel-skolen/realskolen og gymnaset. Da folkeskolens 6. og 7. klasse skulle få et fremmedspråk som valgfag, ble dette engelsk. Men i de andre skoleslagene hadde tysk fortsatt en sentral posisjon. Også etter 1945 beholdt tyskfaget sin sterke stilling i realskolen og var en forutsetning for opptak til gymnaset. Først ved innføringen av ungdomsskolen i 1974 ble 2. fremmedspråk (bl.a. tysk og fransk) et ikke-kompetansegivende valgfag. 25 år senere, ved innføringen av L-97, er 2. fremmedspråk igjen blitt styrket, både i status og timetall. I ungdomsskolen og i videregående opplæring er tysk det vanligste fremmedspråket etter engelsk.

Med L-97 ble tysk et allmenndannende fag, som skal være tilgjengelig for alle elever. Planen for tilvalgsspråk legger vekt på en bruksorientert, utforskende og skapende tilnærming til språklæring.

Både høyskoler og universiteter gir høyere utdanning i tysk.

Som alle språkfag er tysk et praktisk-teoretisk fag som vektlegger både ferdigheter og kunnskaper. Kommunikasjon og språket i bruk står i sentrum. Faget kombinerer språklige og kulturelle komponenter og er derfor svært variert, både hva læringsprosess og undervisningsarbeid angår.

Tysk i lærerutdanningen

Både universiteter og høyskoler utdanner tysklærere. Studiet kan være organisert som et fagstudium (grunnfag eller mer) kombinert med en praktisk-pedagogisk utdanning, eller det kan inngå som fordypning i allmennlærerutdanningen og som videreutdanning for lærere. Fagdidaktisk refleksjon og praksis er da en del av faget.

Denne rammeplanen forutsetter et begynnernivå tilsvarende fullført B-/C-språk fra videregående skole. Studiet kan organiseres som to 10-vekttskurs som bygger på hverandre. Fullført *tysk 1* eller tilsvarende er derfor en forutsetning for å gå videre på *tysk 2*. Den enkelte institusjon kan også organisere studiet som en samlet 20-vekttsenhet, jf. rammeplan for allmennlærerutdanningen kap. 2.3. Mange læresteder tilbyr videreutdanning utover 20 vekttsall.

Tyskstudiet er organisert i følgende målområder:

- *språklig kompetanse*
- *kulturell kompetanse*
- *fagdidaktisk kompetanse*

Dette er et integrert studium hvor de ulike målområdene ikke er atskilte deler, men må betraktes som ulike aspekter av en naturlig helhet. Mellom disse tre målområdene fins det mange berøringspunkter og viktige vekselvirkninger. Målområdene i *tysk 1* videreføres og videreutvikles i *tysk 2*.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Felles mål for faget

Studentene skal

- utvikle god personlig språkferdighet, muntlig og skriftlig, og tilegne seg kunnskaper om tysk språk og språkbruk
- tilegne seg kunnskaper om tyskspråklig kultur og litteratur, utvikle interkulturell innsikt og evne til å bruke tysk i samhandling med mennesker fra andre kulturer
- skaffe seg innsikt i hvordan tyskfaget kan bidra til personlighetsutvikling og allmenn-danning
- skaffe seg et profesjonelt grunnlag for å undervise i tysk, utvikle selvstendighet og analytisk holdning i forhold til videreutvikling av tysk som skolefag
- utvikle innsikt i språklæringsprosesser

- utvikle evne til å legge til rette for gode lærings situasjoner for å gjøre faget tilgjengelig for alle elever, skape engasjement og lyst til å lære mer
- utvikle et helhetlig syn på tysk faget og se de ulike målområdene i sammenheng.

TYSK 1

(10 vekttall)

Målområder

SPRÅKLIG KOMPETANSE

Språklig kompetanse er en grunnpilar i studiet. I dette målområdet vektlegges studentenes utvikling av egen språkferdighet og evne til kommunikasjon, både muntlig og skriftlig. God personlig språkkompetanse er en forutsetning for å få en dypere forståelse av kultur i det tyskspråklige området og for å kunne være en god tysklærer. Med språkkompetanse menes både egne kommunikative ferdigheter og teoretisk innsikt i språk og språkbruk. Målområdet omfatter grunnleggende sider ved språk- og tekstkunnskap. Dette danner utgangspunkt for utviklingen av studentenes egne språkferdigheter og deres innsikt i språklæringsprosesser.

Studentene skal kunne

- bruke språket sikkert og funksjonelt både i muntlige og skriftlige kommunikasjonssituasjoner
- kjenne og gjøre rede for sentrale deler av tysk formålære, syntaks og lydlære og beskrive og kontrastere grunnleggende aspekt ved tysk og norsk
- analysere språk og språkbruk i ulike tekstsjangere og benytte denne kompetansen i egen tekstproduksjon og i veiledning av elever
- drøfte ulike syn på hva språk er, hva det vil si å kunne et fremmedspråk og gjøre rede for ulike språklæringsstrategier.

KULTURELL KOMPETANSE

Dette målområdet åpner for innsikt i kultur og samfunnsliv i det tyskspråklige området, for interkulturell kommunikasjon og sensibilisering i forhold til møtet mellom det egne og det fremmede. Arbeid med tyskspråklig litteratur har en naturlig plass i målområdet og omfatter både litterære aspekt og vurdering av tekster som kulturelle uttrykk.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for sentrale tendenser i nyere tysk kulturhistorie og samfunnsliv og kontrastere disse mot norske forhold
- beskrive viktige trekk i nyere tyskspråklig litteratur skrevet for ulike aldersgrupper
- analysere og vurdere et utvalg litterære tekster utfra litterære og kulturelle aspekt
- gjøre rede for egen interkulturell kompetanse og strategier for å videreutvikle denne.

FAGDIDAKTISK KOMPETANSE

Dette målområdet er både knyttet til egen kompetanseutvikling innenfor språk og kultur og til klasseromspraksis. Det legges vekt på forholdet mellom undervisning og læring, individuelle

læringsprosesser og ulike vilkår for læring. Målområdet setter også søkelys på lærerens muligheter til å inspirere elever til læring og utforskning.

Studentene skal kunne

- drøfte fagets legitimering i skolen og gjøre rede for hva det vil si å ha kompetanse i tysk ut fra nasjonale læreplaner
- drøfte lærer- og elevroller i tyskfaget
- gjøre rede for ulike strategier for språklæring og språkbuk, analysere elevens mellomspåk og legge til rette for et tilpasset læringsmiljø
- legge til rette for elevens kulturelle og estetiske opplevelse av det tyskspråklige området og stimulere til kreativ og eksperimenterende bruk av språket gjennom ulike arbeidsmåter
- vurdere innholdet i og bruken av læremidler, fra lærebøker til multimedia/IKT, og gjøre rede for kriterier for å bygge opp gode samlinger av læremidler
- gjøre rede for grunnleggende former for respons på muntlige og skriftlige tekster.

TYSK 2

(10 vekttall)

Målområder

SPRÅKLIG KOMPETANSE

Dette målområdet er en videreføring av det praktiske og teoretiske grunnlaget i *tysk 1*. Foruten utvikling av større sikkerhet i bruk av tysk, omfatter målområdet utvidede kunnskaper om språket, mer erfaring med muntlige og skriftlige tekster og møte med språket i flere kommunikasjonssituasjoner.

Studentene skal kunne

- bruke språket presist og variert både i muntlige og skriftlige kommunikasjonssituasjoner
- gi en teoretisk beskrivelse av sentrale deler av språkets formlære og syntaks
- gjøre rede for ulike aspekter ved adekvat språkbuk i et kontrastivt perspektiv, være i stand til å oppdage ikke-idiomatisk bruk av tysk, forklare og gi eksempler på hvordan språket nyttes i ulike situasjoner, i sosiale og kulturelle sammenhenger
- reflektere over ulike strategier for språklæring generelt og individuelle strategier spesielt.

KULTURELL KOMPETANSE

Også dette målområdet er en naturlig oppfølging og videreutvikling av det praktiske og teoretiske grunnlaget i *tysk 1*. Det omfatter mer inngående studier av kultur og kulturhistorie, politisk historie og litteratur i det tyskspråklige området, både med tanke på studentenes egen utvikling og som grunnlag for å kunne gi undervisning som fremmer kultur- og litteraturforståelse. Fokus på historisk bevisstgjøring og på den nære sammenhengen mellom samfunnsutvikling, kultur og litteratur preger dette målområdet.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for hovedtrekk i den kulturelle, historiske og samfunnsmessige utvikling i det tyskspråklige området i et større historisk perspektiv enn i *tysk 1* og kontrastere dette mot norske forhold
- analysere et utvalg litterære tekster skrevet for ulike aldersgrupper i et videre kulturhistorisk perspektiv
- gjøre rede for sammenhengen mellom historisk utvikling, kultur og litteratur og være sensible for det tidstypiske ved enkeltverk og forfatterskap.

FAGDIDAKTISK KOMPETANSE

Målområdet tar utgangspunkt i studentenes arbeid med fagdidaktikk i *tysk 1* og viderefører hovedelementene fra dette. Målområdet utdyper forholdet mellom tyskundervisning og -læring og setter søkelyset på didaktiske valg i møtet med elever og deres ulike måter å lære på. Det fokuseres på tilrettelegging for elevers arbeid med tekster i ulike sjangere, muntlig og skriftlig, og på dypere innsikt i veiledning av elever, deres språkutvikling og utviklingen av deres kulturelle innsikt.

Studentene skal kunne

- legge til rette for stimulerende språkbrukssituasjoner og et tilpasset læringsmiljø for elevers utvikling av egen språkferdighet og egne læringsstrategier
- gjøre rede for hvordan språkutviklingen til den enkelte elev gjenspeiles i hennes/hans språklige produksjon og hvordan prosessorientert arbeid og veiledning kan virke inn på videre læring
- bevisstgjøre elever på ulike kulturelle yringsformer og de utfordringer og muligheter som ligger i møtet mellom ulike kulturer
- drøfte kriterier for vurdering av elevers språkkompetanse, drøfte ulike vurderingsformer og deres relevans i forhold til målene for faget slik som disse kommer til uttrykk i nasjonale læreplaner.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Tyskfaget er beskrevet som tre kompetanseområder tysklæreren må beherske for å kunne undervise etter intensjonene i læreplanverket for grunnskolen og videregående opplæring. Kompetanseområdene er integrerte deler av studiet og griper naturlig inn i hverandre. Sammen med praksis skal disse utgjøre et helhetlig studium for å sikre en forsvarlig forberedelse til yrket som tysklærer i skolen.

Tysk er både et kunnskaps- og et ferdighetsfag. Som et ferdighetsfag krever tysk svært mye praktisk språktrening. Derfor foregår opplæringen på målpråket. Gjennom studiet skal studentene bli kjent med ulike læringsformer som f.eks. forelesninger, gruppeundervisning, kollokvier og studentledede grupper. Skapende og utforskende aktiviteter har en sentral plass. Behovet for oppøving av ferdigheter og utforskende arbeidsformer tilsier at en del undervisning organiseres som gruppeundervisning. Studentene skal også stimuleres til å ta ansvar for egen læring. I løpet av studiet skal de få veiledning i sin egen studieprogresjon.

Både for utviklingen av studentenes egen kommunikative kompetanse, som forberedelse til tysklæreryrket og som et middel til å møte målkulturen, må informasjons- og kommunikasjonsteknologi og andre visuelle medier tas i bruk systematisk.

Praksis inngår som en obligatorisk del av studiet. I praksis skal studentene også aktivt arbeide for å øke egne praktiske språkferdigheter i didaktisk sammenheng. Praksis skal foregå under kyndig veiledning hvor refleksjon over elevers læring og egen undervisning inngår.

Et studieopphold i et tyskspråklig land, ikke bare for å oppøve språklig kommunikasjonsevne, men også for å oppleve land, kultur og mennesker, er en stor berikelse og kan ha en naturlig plass i studiet.

VURDERING

Den enkelte institusjon beskriver i sin fagplan hvilke forutsetninger som må være til stede for at kandidatene kan framstille seg til de nødvendige eksamener.

Alle målområdene skal prøves til eksamen, men ikke nødvendigvis på samme måte. Eksamen skal omfatte både muntlig(e) og skriftlig(e) prøve(r) på målspråket.